

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k téme „Koexistencia medzi geneticky modifikovanými kultúrnymi rastlinami a konvenčnými a ekologickými kultúrnymi rastlinami“

(2005/C 157/29)

Dňa 29. januára 2004 sa Európsky hospodársky a sociálny výbor na základe článku 29 odseku 2 svojho Vnútrošného poriadku rozhodol vypracovať stanovisko k téme: „Koexistencia medzi geneticky modifikovanými kultúrnymi rastlinami a konvenčnými a ekologickými kultúrnymi rastlinami“.

Odborná sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie poverená prípravou prác výboru v danej veci prijala svoje stanovisko dňa 21. septembra 2004. Spravodajcom bol **pán VOSS**.

Európsky hospodársky a sociálny výbor schválil na svojom 413. plenárnom zasadnutí konanom v dňoch 15. a 16. decembra 2004 (schôdzi zo 16. decembra) nasledujúce stanovisko 47 hlasmi za, 13 hlasmi proti a 4 členovia sa zdržali hlasovania:

1. Úvod

1.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor – EHSV považuje za nutné spracovať a stanoviť trvalé, právne zaistené a vhodné predpisy pre koexistenciu pestovania geneticky modifikovaných kultúrnych rastlín s konvenčným a ekologickým pestovaním kultúrnych rastlín a ochranou prírody pre celú potravinársku, poľnohospodársku, rybársku a lesnícku výrobu, vrátane pestovania v oblasti farmaceutickej a nepotravinárskej výroby, ako aj výskumu.

1.2 Pretože Komisia chce na jednej strane ponechať podstatné aspekty koexistencie národným predpisom a na strane druhej zamýšľa určiť otázku, ktorá je najdôležitejšia pre budúcu úpravu koexistencie, a to zaobchádzanie s náhodným alebo technicky nevyhnutným výskytom geneticky modifikovaných organizmov – GMO v osive bez GMO v rámci postupov schvaľovania podľa Smernice 2001/18, ako aj podľa Smernice o výmene osiva, nebude sa EHSV týmito otázkami zapodievať. Je preto účelné zaoberať sa v tomto prebiehajúcom rokovaní iniciatívnym stanoviskom s cieľom primeranou formou vysvetliť najmä ekonomické a sociálne otázky v tejto súvislosti a zaujať stanovisko voči Rade, Komisii a Parlamentu.

1.3 Toto iniciatívne stanovisko má objasniť tiež najdôležitejšie obsahové aspekty koexistencie, ako aj dať návrhy k otázke, ktoré by tieto aspekty mali byť z hľadiska EHSV upravené európskou legislatívou a ktoré národnou legislatívou a aké praktické úlohy a inštrukcie potrebujú hospodárske podniky, najmä poľnohospodárstvo.

1.4 Keďže Komisia v máji tohto roku ukončila moratórium platné od roku 1998 pre pripustenie uvádzania geneticky modifikovaných organizmov – GMO ako potravín do obehu a hodlá čo najskôr rozhodnúť⁽¹⁾ tiež o povolení osiva z GMO, je praktická úprava koexistencie naliehavá.

(¹) Oznámenie k orientačnému rokovaniu o geneticky upravených organizmoch a príbuznej tematike.
http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/04/118|0|RAPID&lg=EN
 Povolenia GUO podľa legislatívy EU – stav veci.
http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/com_stand_gvo_28_01_04.pdf
 Otázky a odpovede k úprave GUO v EU.
http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/com_fragen_antworten_28_01_04.pdf

2. Všeobecné poznámky a vymedzenie pojmov

2.1 Na základe pripustenia geneticky modifikovaných organizmov (GMO) do obehu

- pre rastlinnú a mikrobiologickú kultiváciu a chov zvierat,
- pre výskumné účely,
- ako potraviny a krmivá,
- ako suroviny v iných oblastiach použitia, vrátane osiva pre farmaceutickú výrobu,
- pre účely ovplyvňovania prírody (napr. eliminácia škodlivých látok) a
- ako pomocný prostriedok v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve (napr. na boj proti škodcom a ničenie buriny)

je nutné špecifikovať praktické ustanovenia pre uskutočnenie takéhoto uvoľnenia a pre zaobchádzanie s takými výrobkami v potravinách a krmivách, ako aj v prírode.

2.2 Prakticky vyjasnené otázky na európskej úrovni:

- hodnotenie rizika a manažment rizika (²),

(²) Smernica 2001/18/EHS zo dňa 12. marca 2001 o úmyselnom uvoľnení geneticky upravených organizmov do životného prostredia. Ú. v. ES L 106, 17.4.2001, s. 1.

- pripustenie,
- ustanovenia o označovaní potravín a krmív ⁽¹⁾,
- sledovateľnosť ⁽²⁾ a
- prepravy prechádzajúce cez hranice štátov mimo Európskeho spoločenstva (zavádza Medzinárodný cartagenský protokol o biologickej bezpečnosti) ⁽³⁾.

2.3 Na európskej úrovni nie sú doteraz vyjasnené otázky:

- ustanovenia o označovaní osiva a reprodukčného materiálu; za týmto účelom spracováva Komisia v súčasnej dobe návrh ⁽⁴⁾ a
- praktické zaobchádzanie s ekonomickými, sociálnymi a kultúrnymi dôsledkami používania geneticky modifikovaných organizmov – GMO ⁽⁵⁾; touto otázkou sa v súčasnej dobe zaoberajú vlády a parlamenty členských štátov v rámci plnenia Smernice 2001/18, ako aj úpravou ich národného zákonodarstva, najmä s ohľadom na predpisy o pestovaní a občianskoprávnej zodpovednosti, ktorá s tým súvisí.

2.4 Legislatíva EÚ, ktorá už bola schválená, stanovuje, že GMO potrebujú zvláštne preskúmanie, vyhodnotenie a manažment rizika, označovanie a priebežné sledovanie počas ich celého životného cyklu. Vychádza z toho, že sa má umožniť upustenie od aktívneho, ako aj pasívneho používania GMO a nariaďuje úplné a povinné zrieknutie sa používania GMO v biologickom poľnohospodárstve a potravinárstve (s výnimkou niektorých veterinárskych produktov). Predpokladá taktiež možnosť podrobiť uvoľnenie GMO v určitých oblastiach po jednotlivej skúške špeciálnym obmedzeniam, alebo ho úplne zakázať.

⁽¹⁾ Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 1829/2003 zo dňa 22. septembra 2003 o geneticky upravených potravinách a krmivách, Ú. v. EÚ L 268, 18.10.2003, s. 1.

⁽²⁾ Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 1830/2003 zo dňa 22. septembra 2003 o sledovateľnosti a označovaní geneticky upravených organizmov, Ú. v. EÚ L 268, 18.10.2003, s. 24.

Nariadenie (ES) Komisie č. 65/2004 zo dňa 14. januára 2004 o systéme spracovania a pridelovania špecifických poznávacích značiek pre geneticky upravené organizmy, Ú. v. EÚ L 10, 16.1.2004, s. 5.

⁽³⁾ Nariadenie (ES) č. Európskeho parlamentu a Rady č. 1946/2003 zo dňa 15. júla 2003 o prenose geneticky upravených organizmov cez hranice štátov, Ú. v. EÚ L 287, 5.11.2003, s. 1.

⁽⁴⁾ Európska komisia, september 2003, otázky a odpovede ku GUO v osive, http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.getfile=gf&doc=MEMO/03/186|RAPID&lg=DE&type=PDF

⁽⁵⁾ Komisár Fischler, jún 2003, Oznámenie pre Komisiu o koexistencii geneticky upravených, konvenčných a organických poľnohospodárskych plodín (pdf), http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/Communication_Fischler_02_2003.pdf

2.5 U GMO sa jedná o živé organizmy, ktoré sa môžu v rámci ekosystému rozmnožovať a rozširovať. Biologické systémy, ku ktorým zložkám sa zaraďujú, a z ktorých sa len tak znova neodstránia, sa nedajú ani nepriedušne ohraničiť, ani kontrolovať a riadiť rovnakým spôsobom, ako je to možné v uzatvorených vedeckých, priemyselných alebo remeselných zariadeniach. Biosféra je v zásade celosvetovo prepojený, otvorený systém, ktorého zákonitosti a chovanie sú dosiaľ známe a ovládateľné len v obmedzenom rozsahu.

2.6 Z týchto dôvodov stanovil európsky zákonodarca zásadu príslušných opatrení a hodnotenie a úpravu prípad od prípadu ako meradlo zachádzania s GMO. Zároveň prikladal mimoriadny význam transparentnosti a slobode voľby v súvislosti s používaním GMO.

2.7 Prebieha to na pozadí, kedy väčšina občanov Európskeho spoločenstva vystupuje skepticky až odmietavo proti používaniu GMO v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve, ako aj v potravinách a krmivách.

2.8 Koexistencia foriem obhospodarovania a využívania pôdy s geneticky modifikovanými organizmami a bez nich sa preto týka:

- poľnohospodárstva, lesného hospodárstva a rybníctva, vrátane správy pozemkového vlastníctva,
- celého potravinárstva (spracovávanie, obchodovanie, gastronómia),
- regionálneho a komunálneho využívania poľnohospodárskej pôdy a rozvoja ekonomiky,
- ochrany spotrebiteľov a
- ochrany prírody

v práve teraz primeranom priestorovom a časovom rámci.

2.9 Európska komisia v právne nezáväzných stanoviskách doteraz zredukovala koexistenciu na čisto ekonomické aspekty súbežných rôznych foriem poľnohospodárstva. Navrhuje ponechať úpravu týchto aspektov v podstate jednotlivým členským štátom. Tento postoj je však v Rade ministrov sporný a Európsky parlament ho kritizuje ⁽⁶⁾.

⁽⁶⁾ Uznesenie Európskeho parlamentu ku koexistencii medzi geneticky upravenými kultúrnymi plodinami a konvenčnými a ekologickými kultúrnymi rastlinami (2003/2098 (INI)), Ú. v. EÚ C 91E, 15.4.2004, s. 680.

3. Podstatné aspekty koexistencie (členenie)

3.1 Súčasné vedecké stanovisko

3.1.1 Predpokladom pre úpravu koexistencie je dostatočný vedecký podklad pre ocenenie priestorového a časového rozšírenia a kríženia GMO rôznych druhov rastlín (ako aj prípadného rozšírenia mikroorganizmov a zvierat) a tiež spoľahlivé skúsenosti a ocenenia možných spôsobov rozšírenia vo výrobe, skladovaní, doprave a spracovaní vychádzajúce z praxe.

3.1.2 Komisia získala k tomu rôzne znalecké posudky a stanoviská⁽¹⁾, ktoré však ešte neposkytujú žiadny súvislý obraz. Boli zadané objednávky na ďalšie štúdie. Na prvej vedeckej konferencii o koexistencii v novembri 2003⁽²⁾ zhromaždení vedci konštatovali významnú potrebu výskumu a boli schopní len čiastočne dospieť k nosným výpočtom o možnosti koexistencie. Stanovisko Vedeckého výboru EÚ z roku 2001⁽³⁾, ktoré poukazuje na značné pochybnosti týkajúce sa medzných hodnôt navrhnutých Komisiou pre potraviny a krmivá, ako aj pre osivo, nie je jednoznačne zaväzujúce.

3.1.3 Súčasný stav znalostí o vlastnostiach kríženia a o rozšírení a odolnosti geneticky modifikovaných rastlín zatiaľ nepripúšťa žiadne spoľahlivé prognózy o možnosti koexistencie.

3.1.4 Platí to najmä pre dlhodobé prognózy, ako aj rôzne prostredia ekosystému a podmienok pestovania.

3.1.5 Vyhodnotenie a ocenenie schopnosti koexistencie určitých GMO sa musí uskutočniť u jednotlivých druhov rastlín prípad od prípadu s prihliadnutím na regionálne podmienky a pre rôzne výrobné systémy. Pritom je nutné prihliadnúť tiež na zmeny metód pestovania, ktoré sú s tým spojené (napr. používanie neselektívnych herbicídov, ktoré je umožnené príslušnou rezistenciou).

3.1.6 Mimoriadne ťažkosti v prognóze a kontrole existujú v zásade u takých druhov rastlín, ktoré sa nahradzujú za prirodzene sa vyskytujúce, nešľachtené príbuzné rastliny. Repka, genetickým pôvodom z Európy, má v Európe množstvo priamych a nepriamych nešľachtených i šľachtených partnerov na kríženie v divokej i šľachtenej podobe. Kapusta - *Brassica oleracea*, kapusta poľná pravá (okrúhlica) - *Brassica rapa subsp.*

(1) Spoločné výskumné stredisko, 2002, scenár pre koexistenciu geneticky upravených, konvenčných a organických poľnohospodárskych plodín v európskom poľnohospodárstve.
http://www.jrc.cec.eu.int/download/gmccrops_coexistence.pdf
Okrúhly stôl o výsledkoch výskumu týkajúceho sa koexistencie geneticky upravených a geneticky neupravených poľnohospodárskych plodín.
http://europa.eu.int/comm/research/biosociety/news_events/news_programme_en.htm

(2) Prvá Európska konferencia o koexistencii geneticky upravených poľnohospodárskych plodín s konvenčnými a organickými poľnohospodárskymi plodinami, 13. - 14. novembra 2003, Helsingør, Dánsko.
<http://www.agrsci.dk/gmcc-03/>

(3) Stanovisko vedeckého výboru pre rastliny týkajúce sa náhodného výskytu geneticky upraveného osiva v konvenčnom osive.
http://europa.eu.int/comm/food/fs/sc/scp/out93_gmo_en.pdf

rapa, horčica (rukola), redkev ohnicová (ohnica poľná) - *Raphanus raphanistrum*, *Diplotaxis muralis*, *Erucastrum gallicum*, horčica roľná - *Sinapis arvensis*, divoká kapusta - *Hirschfeldia/Sinapis/Brassica incana*. Rovnaké platí i pre repu.

3.2 Manažment rizika, sledovanie a registrovanie pestovania

3.2.1 Identifikácia a označovanie GMO je vecným predpokladom pre plnenie registrácie pestovania a sledovania GMO stanovenej v Smernici 2001/18. Okrem toho je tiež predpokladom pre to, aby sa určité GMO stiahli z obehu, keď je to nutné na základe nových vedeckých poznatkov alebo kvôli uplynutiu časovo obmedzeného povolenia. Označovanie GMO schopných reprodukcie je po tejto stránke rozhodujúce pre aktívny manažment rizika najmä v prípade eventuálnych opatrení nutných pre stav núdze. Nemôže sa preto zamerať len na otázku, či povedie k prekročeniu medzných hodnôt pre povinnosť označovania v potravinách a krmivách alebo nie; najmä pri zrušení povolenia stanovené medzné hodnoty s ohľadom na informácie spotrebiteľov automaticky odpadajú.

3.2.2 Hodnotenie rizík vyplývajúcich z GMO sa musí uskutočňovať podľa Smernice 2001/18 a porovnateľných ustanovení v iných nariadeniach a smerniciach Spoločenstva a je predpokladom pre ich pripustenie. Veď praktické uskutočňovanie pestovania má rozhodujúci vplyv na to, či tak, ako to stanoví smernica, je alebo nie je možné urobiť účinné opatrenia na reštrikciu pestovania, obmedzenie a sledovanie ich dopadov, ako aj zrušenie povolenia. Po tejto stránke sa otázka koexistencie nedá obmedziť len na ekonomické aspekty pestovania, ale je neoddeliteľnou súčasťou manažmentu rizika predpísaného zákonom a preventívnych opatrení.

3.3 Sledovateľnosť a kontrola v potravinovom a krmivovom reťazci odberom vzoriek, skúšaním a dokumentovaním

3.3.1 Opatrenia na identifikáciu a označovanie GMO v celom potravinovom reťazci predpisuje Smernica pre označovanie a sledovateľnosť GMO (zasadená do všeobecných zásad a požiadaviek právnych noriem týkajúcich sa potravín⁽⁴⁾). Vychádzajú za rámec identifikácie GMO vo finálnom výrobku, pretože povinnosti označovania podliehajú teraz aj také výrobky, v ktorých už nie sú preukázateľné stopy GMO vo finálnom výrobku.

(4) Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 178/2002 zo dňa 28. januára 2002 o stanovení všeobecných základných zásad a požiadaviek na zákony o potravinách, o vytvorení európskych orgánov pre bezpečnosť potravín a o stanovení postupov pre bezpečnosť potravín.

3.3.2 Informácie potrebné pre identifikáciu GMO sa zhromažďujú a zverejňujú v ústrednom registri ⁽¹⁾.

— pri pestovaní, spracovávaní, zbere a doprave rastlinných produktov,

3.3.3 Spoločné výskumné pracoviská EÚ sa v súčasnej dobe snažia o štandardizáciu a overenie platnosti odberu vzoriek a skúšobných postupov nutných v tejto súvislosti.

— pri výbere a úprave osiva získaného pre reprodukciu z úrody,

3.3.4 Identifikácia špecifickej DNA alebo špecifického proteínu GMO je za súčasného stavu analytiky technicky možná v rozsahu od 0,001 do 0,05 percent na analyzovanú vzorku ako celok. Náklady na nešpecifické, kvalitatívne testy výskytu GMO sa v súčasnej dobe pohybujú medzi 100 a 150 EUR na analýzu. Náklady na špecifické a kvantitatívne testy kolíšu medzi 250 a 500 EUR na analýzu.

— pri výkupe, úprave, skladovaní a doprave poľnohospodárskych surovín a výrobkov,

— v ďalšom prepracovaní potravín a krmiva a

3.3.5 V spoľahlivosti a plošnej dispozičnosti hodnotenia výsledku testov a technických kapacít na ich uskutočňovanie existujú doteraz v rámci Spoločenstva ešte značné rozdiely. Len v málo členských štátoch Spoločenstva sú k dispozícii v dostatočnom množstve a v niektorých nie sú vôbec.

— v balení, odbyte a označovaní hotových výrobkov.

3.3.6 V súčasnej dobe spôsobujú najmä kvantitatívne a špecifické analýzy výskytu GMO v praxi ešte značné problémy, a to najmä tam, kde výrobné podniky neposkytujú žiadne vhodné hodnotenie výsledku testov alebo dostatočný referenčný materiál. Týka sa to vo veľkej miere takých GMO, ktoré nie sú v Spoločenstve povolené, ale ktorých výskyt sa v dovážanom osive a surovinách nedá vylúčiť.

3.4.2 Vo väčšine oblastí sú už dobré odborné praktické postupy z mnohých hľadísk upravené. Ich rozšírenie o špecifické ustanovenia pre zaobchádzanie s GMO je rozhodujúcim predpokladom pre praktické plnenie predpisov stanovených zákonom pre manažment rizika, sledovateľnosť a označovanie GMO. Väčšia nutnosť konať existuje preto v oblastiach produkcie osiva a poľnohospodárskej výroby, ale tiež v súvislosti s výkupom, skladovaním a dopravou poľnohospodárskych výrobkov.

3.4 Dobré odborné praktické postupy v poľnohospodárstve

3.4.3 Výsledok ale tiež požiadavky dobrých odborných praktických postupov veľmi závisia od toho, s akým výsledkom sa dobré odborné praktické postupy dodržia v predchádzajúcich výrobných krokoch.

3.4.1 Dobré odborné praktické postupy treba dodržiavať v celom reťazci potravinárskej výroby

— vo výskume a vývoji, najmä pri uvoľnení GMO pre vedecké účely (časť B 2001/18),

3.4.4 Pre zamedzenie nežiadúceho kríženia a iného rozšírenia GMO na obrábanej poľnohospodárskej pôde a v prírode, ako aj pre zabránenie miešania žatevného produktu GMO so žatevným produktom bez GMO, je nutné (s prihliadnutím na príslušnú kultúru a regionálne podmienky) urobiť rôzne opatrenia. Komisia ich čiastočne uviedla vo svojich smerniciach o koexistencii ⁽²⁾ a požiadala členské štáty, aby vydali príslušné predpisy. Týkajú sa taktiež poľnohospodárov, ktorí pestujú GMO, ako aj tých, čo sa im chcú vo svojich výrobkoch vyhnúť. Okrem toho sa týkajú poľnohospodárskych podnikov a obchodných spoločností, vrátane skladovania a dopravy, ako aj kompetentných orgánov zodpovedných za praktické poľnohospodárske postupy a inštitúcií zúčastnených na ochrane krajiny a prírody.

— vo vývoji osiva, najmä so zreteľom na povahu genetického základného materiálu a rôzne stupne základného osiva,

— pri pestovaní a udržiavaní čistej odrody (udržiavacom šľachtení) a jej rozmnožovaní,

— v rozmnožovaní, úprave, ošetrovaní a balení osiva,

⁽¹⁾ Rozhodnutie Komisie zo dňa 23. februára 2004 k úprave modalít spôsobu fungovania registra pre zhromažďovanie informácií o genetických zmenách v GUO stanoveného Smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2001/18/ES (zverejnená pod registračným znakom K(2004) 540) 2004/204/ES)
Ú. v. EÚ L 65, 3.3.2004, s. 20.

⁽²⁾ Odporúčanie Komisie zo dňa 23. júla 2003 so smernicami pre spracovanie stratégií jednotlivých štátov a vhodných postupov pre koexistenciu geneticky upravených, konvenčných a ekologických kultúr (zverejnené pod registračným znakom K(2003) 2624).
Ú. v. EÚ L 189, 29.7.2003, s. 36.

3.5 Vlastnosti, kontrola a označovanie osiva

3.5.1 Osivo stojí na začiatku výrobného reťazca. Rozmnožuje sa podľa odrody o koeficient 40 až 1000 a čiastočne môže dlhý čas zotrvať v zemi. GMO v osive oplodňujú pri cudzoopelovaní susedné kultúrne rastliny a príbuzné rastliny vo voľnej prírode, pokiaľ rastú v ich blízkosti. Osivo a peľ sa pritom môže prenášať na veľké vzdialenosti. Na základe týchto priestorových a časových dimenzií hrá výskyt GMO v osive podľa zhodného názoru vedcov rozhodujúcu úlohu vzhľadom na koexistenciu.

3.5.2 Smernica 2001/18 predpokladá možnosť stanoviť medzné hodnoty pre vymedzené skupiny produktov, pod ktorými nie je za určitých predpokladov označovanie GMO potrebné. Pre potraviny a krmivo bola v Nariadení o geneticky modifikovaných potravinách a krmive⁽¹⁾ a o sledovateľnosti⁽²⁾ stanovená medzná hodnota 0,9 %.

3.5.3 Komisia takisto navrhla stanoviť v rámci smernice o sadive a osive identifikačné medzné hodnoty pre GMO v osive, ktoré by sa mali pohybovať medzi 0,3 a 0,7 percentami. Na základe právnych úvah stiahla Komisia tento návrh v októbri 2003 zase späť a vypracovala nový návrh. Ten obsahoval už len medzné hodnoty pre sadivo repky a osivo kukurice vo výške 0,3 %. Aj tento návrh však Komisia v septembri 2004 stiahla. Momentálne sa plánujú ďalšie odhady následkov, aby sa rozhodnutie opieralo o solídnejšiu vedeckú bázu a predovšetkým, aby sa presnejšie posúdili hospodárske dôsledky. Je isté, že stanovenie požiadaviek na čistotu geneticky nemodifikovaného osiva rozhodujúcou mierou ovplyvní to, či bude koexistencia u určitých druhov rastlín a foriem produkcie vôbec možná a aké náklady s tým budú prípadne spojené.

3.5.4 O otázke, či je potrebné stanoviť medzné hodnoty pre náhodný a technicky nevyhnutný výskyt GMO v osive a prípadne v akej výške, panujú tak vo vláдах členských štátov, ako aj u organizácií a podnikov, ktorých sa to týka, rôzne predstavy.

3.5.5 Pri označovaní osiva nejde – ako v prípade potravín a krmiva – o informáciu konečných spotrebiteľov v zmysle ich slobody voľby. Je to oveľa podstatnejšia informácia pre tých, ktorí podľa zákonných ustanovení uvoľňujú GMO do životného prostredia a pre orgány, ktoré sú zodpovedné za plnenie smernice o uvoľňovaní. Nedostatok informácií o výskyte GMO v určitom osive prakticky znemožňuje ich zákonom predpísanú registráciu, sledovanie (monitorovanie po predaji) a v prípade neskoršieho zákazu aj ich stiahnutie.

(1) Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 1829/2003 zo dňa 22. septembra 2003 o geneticky upravených potravinách a krmivách.

Ú. v. EÚ L 268, 18.10.2003, s. 1.

(2) Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 1830/2003 zo dňa 22. septembra 2003 o sledovateľnosti a označovaní geneticky upravených organizmov.

Ú. v. EÚ L 268, 18.10.2003, s. 24.

3.5.6 Ak by sa napríklad nejaký GMO následne ukázal ako alergén, alebo ak by prenos jeho vlastností na príbuzné rastliny rastúce vo voľnej prírode viedol ku konkurenčnej výhode a tým k nežiadúcemu posunu ekologickej rovnováhy, musel by sa príslušný GMO zakázať a stiahnuť z obehu. Na tento účel sú medzné hodnoty v rozsahu navrhnutom Európskou komisiou úplne neprijateľné. Ak by sa totiž vychádzalo z toho, že všetko osivo daného druhu rastlín je až do pol percenta znečistené týmto GMO, museli by sa opatrenia pre stiahnutie a pre prípad stavu núdze vzťahovať na celú úrodu a na všetko osivo tohto druhu rastlín.

3.5.7 Praktické skúsenosti z odvolávanou akciou v USA poukazujú názorne tak na ťažkosti, ako aj na možné náklady. Potom, čo americká agentúra pre životné prostredie EPA zakázala v r. 2000 kvôli možnému alergénemu účinku výsadbu geneticky modifikovanej sorty kukurice „Starlink“, vznikli v celom výrobnom reťazci škody vo výške okolo jednej miliardy amerických dolárov. Znečistené osivo a úroda boli vo veľkom vykúpené a stiahnuté z trhu. Znečistenie sa napriek tomu nedá dodnes úplne vylúčiť. V USA boli v r. 2003 ešte v 1 % skúmaných vzoriek dokázané stopy odrody „Starlink“.

3.5.8 Okrem toho má výskyt GMO v geneticky nemodifikovanom osive rozhodujúci vplyv na náklady, ktoré vznikajú pre následné (odberateľské) odvetvie poľnohospodárstva a spracovanie. Ak sa na základe zákonom povoleného znečistenia všetky geneticky nemodifikované produkty musia napriek tomu rutinne kontrolovať z hľadiska stupňa ich znečistenia geneticky modifikovanými organizmami – GMO, aby sa zaistilo, že neprekračujú zákonom predpísané identifikačné medzné hodnoty určené pre potraviny a krmivá vo výške 0,9 %, prípadne príslušné nižšie stupne znečistenia v základných produktoch, vznikajú z toho veľké náklady na drahé testy a kontroly.

3.5.9 Znečistenie konvenčného a biologického osiva geneticky modifikovanými organizmami – GMO bude okrem toho hrať dôležitú úlohu pri určení pôvodcov finančných škôd kvôli prekročeniu vyznačených medzných hodnôt u potravín a krmiva, ako aj z nich odvodených nižších medzných hodnôt požadovaných od obchodných a spracovateľských podnikov. Možní pôvodcovia budú samozrejme následne požadovať dôkaz, že tieto škody nevznikli aspoň čiastočne na základe vlastností osiva, ani prenosom GMO na poli.

3.5.10 A nakoniec výskyt GMO v konvenčnom a biologickom osive má negatívne účinky na možnosti poľnohospodárov v reprodukcii a rozmnožovaní osiva. Pôvodné znečistenie osiva sa môže v ďalších generáciách hromadiť, a to najmä prirodzenou cestou v prípadoch, keď sa pridá ďalšie znečistenie zo susedných polí. Môže to viesť nielen k značným finančným stratám príslušných poľnohospodárov, ale aj byť na škodu rozmanitosti a miestnej vhodnosti osiva.

3.6 Ručenie za výrobok a za životné prostredie

3.6.1 Podľa smernice (85/374/EHS) o ručení za chybné výrobky ručia výrobcovia a tí, čo dávajú do obehu GMO, za chybné výrobky v prípade ujmy spôsobenej ich vinou alebo z nedbalosti na tele, živote a majetku⁽¹⁾. Toto ručenie je však obmedzené na finálne výrobky určené pre súkromné použitie a spotrebu a nezahŕňa preto ani osivo, ani finančné škody, ktoré vzniknú na základe zníženia hodnoty úrody a jej následných výrobkov.

3.6.2 Toto úplné obmedzenie týkajúce sa ručenia Spoločenstva za výrobok sťažuje národné úpravy priameho ručenia tých, čo uvádzajú GMO do obehu, aj za občianskoprávne škody a odkazuje celú občianskoprávnú zodpovednosť na užívateľov (poľnohospodárov) ako bezprostredných výrobcov finálneho výrobku.

3.6.3 „Každé zámerné uvoľnenie geneticky modifikovaných organizmov do životného prostredia, ako aj doprava týchto organizmov a ich uvádzanie do obehu podľa definície v Smernici 2001/18/ES“, patrí do rozsahu pôsobnosti novej Smernice 2004/35/ES o zodpovednosti za životné prostredie a členské štáty (ale nie jednotlivých občanov) zmocňuje na to, aby odstránenie a nápravu škôd na životnom prostredí uložili za povinnosť ich pôvodcom, pokiaľ ich spôsobili úmyselne alebo z nedbalosti a pokiaľ je možné určiť príčinnú súvislosť medzi škodami a činnosťou jednotlivých prevádzkovateľov⁽²⁾. Túto smernicu musia členské štáty uviesť do praxe do 30. apríla 2007. Skutočnosť, že je nejaký GMO povolený v rámci Spoločenstva na voľný obeh, spravidla vylučuje skutkovú podstatu nedbalosti alebo zámeru, iba že by sa porušili konkrétne podmienky pre uvoľnenie do obehu. Už vo svojom stanovisku k problematike ručenia v oblasti životného prostredia⁽³⁾ EHSV požadoval, aby sa pri určovaní biologickej rozmanitosti zohľadnili aj krátkodobé a dlhodobé dôsledky nasadenia GMO.

⁽¹⁾ Smernica Rady zo dňa 25. júla 1985 k harmonizácii právnych a správnych predpisov členských štátov o zodpovednosti za vadné produkty 85/374/EHS
http://europa.eu.int/eur-lex/de/consleg/main/1985/de_1985L0374_index.html

⁽²⁾ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/35/ES zo dňa 21. apríla 2004 o zodpovednosti za životné prostredie pre zamedzenie škôd na životnom prostredí a ich nápravu, Úradný vestník č. L 143 zo dňa 30. 4. 2004, str. 0056 - 0075, vid'. Článok 3 a 4, ako aj prílohu III.
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=DE&numdoc=32004L0035&model=guicheti

⁽³⁾ Stanovisko EHSV k „Návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o ručení v oblasti životného prostredia týkajúcej sa predchádzania environmentálnym škodám a ozdravovania životného prostredia“ (COM(2002) 17 final - 2001/0021 (COD)), CES 868/2002, Ú.v. C 241 z 7.10.2002, str. 37-45

3.7 Občianskoprávna zodpovednosť

3.7.1 Nežiadúci výskyt GMO v produktoch, vo výrobných zariadeniach a na výrobných plochách môže poľnohospodárom, spracovateľom a obchodníkom s potravinami a krmivami spôsobiť finančné škody, ak sťažuje, poškodzuje, alebo znemožňuje výrobu a odbyt produktov bez genetickej úpravy, alebo ak si vyžaduje zvláštne opatrenia na kontrolu a odstránenie GMO. Okrem toho si môže vyžadovať opatrenia spojené s nákladmi na obnovenie pôvodného stavu v oblastiach, v ktorých uvoľnenie GMO nie je povolené a nepredpokladá sa (napr. ekologicky citlivé územia).

3.7.2 Poistovníctvo v súčasnej dobe vylučuje poistenie týchto občianskoprávných nárokov.

3.7.3 Občianskoprávnú zodpovednosť za tieto náklady by podľa predstáv Európskej komisie mali upraviť členské štáty. Je zrejmé, že to bude mať vplyv na situáciu v hospodárskej súťaži v rámci Spoločenstva. Rozdielne národné úpravy v tejto oblasti môžu viesť k značnému skresleniu hospodárskej súťaže na spoločnom trhu, ako aj k právnej neistote, ak príčina a následok prekračuje vnútorné hranice Spoločenstva.

3.7.4 Individuálna zodpovednosť za náklady, ktoré vznikajú tretím osobám pri zamedzovaní škodám (testy, kontroly a iné opatrenia na zamedzenie kríženia a znečistenia geneticky modifikovanými organizmami – GMO) je právne sotva uskutočniteľná. V rozpore s úpravou skutočne vzniknutých škôd nie je možné tieto veľmi značné škody vznikajúce vo všetkých regiónoch, kde sa pestujú GMO, kompenzovať ustanoveniami o občianskoprávnej zodpovednosti. Mohli by sa príslušným poľnohospodárom, podnikom a orgánom uhradiť prípadne z prirážkového fondu financovaného podnikmi a poľnohospodármi, ktorí spôsobili škodu.

3.8 Verejné a podnikové náklady

3.8.1 Opatrenia na kontrolu a zamedzenie nežiadúceho výskytu GMO sú potrebné kvôli pestovaniu GMO v celej produkcii potravín a krmív. Okrem toho môžu mať vplyv na situáciu na trhu v určitých regiónoch a pre určité formy výroby a druhy výrobkov (napr. regionálne značky kvality a biologické poľnohospodárstvo a výroba). Okrem účastníkov na trhu sa to dotýka aj rôznych orgánov a inštitúcií členských štátov a Spoločenstva.

3.8.2 U kontrolných a preventívnych opatrení nevyhnutných pre zaistenie koexistencie sa čiastočne jedná o podstatné zmeny poľnohospodárskych, remeselných a praktických priemyselných postupov a tradícií. Príslušné ekonomické, sociálne a kultúrne dôsledky najmä pre poľnohospodárov a remeselné potravinárske podniky sa doteraz systematicky neskúmali a nepopisovali. Ukazuje sa to však ako naliehavo potrebné, aby sa zamedzilo nežiadúcim účinkom na ich schopnosť prežiť a schopnosť hospodárskej súťaže, ako aj na štruktúru trhu a cenovú štruktúru.

3.8.3 Pre hodnotenie primeraných a čo najefektívnejších opatrení na koexistenciu a predpisov o koexistencii je potrebný kompletný obraz týchto nákladov. Doteraz je však k dispozícii len málo zlomkových informácií a odhadov ⁽¹⁾.

3.8.4 EHSV považuje rozsiahly prehľad o nákladoch vznikajúcich jednotlivým účastníkom na trhu v určitých formách výroby a v určitých regiónoch, ako aj verejnoprávnym subjektom kvôli opatreniam týkajúcim sa koexistencie a odhad nákladov, za nevyhnutný predpoklad pre predvídateľnú a trvalú úpravu koexistencie. Vyžaduje si to jasnú, záväznú a spoľahlivú úpravu, kto má tieto náklady znášať, alebo kto sa má z ich úhrady vylúčiť.

3.8.5 S Komisiou treba súhlasiť, keď v smernici o koexistencii píše: „V zásade by v regióne mali účastníci na trhu (poľnohospodári) vo fáze zavádzania novej formy výroby niesť zodpovednosť za uskutočňovanie opatrení v riadení podniku zameraných na potrebné zamedzenie genetického prúdu, ktorým zavádzajú tieto nové formy výroby. Poľnohospodári by mali mať možnosť vybrať si formu pestovania, ktorej dávajú prednosť, bez toho, že by pritom nútili susedné podniky, aby zmenili už zavedenú štruktúru výroby“.

3.8.6 Zvýšenie výrobných nákladov spôsobené potrebnými opatreniami pre koexistenciu sa nesmie preniesť na spotrebiteľské ceny. Viedlo by to k obmedzeniu slobody voľby najmä u sociálne slabších spotrebiteľov. Poľnohospodárska a remeselná výroba potravín bez genetickej úpravy nesmie byť ohrozená zvýšením nákladov a cien a tlačaná do slepej uličky.

4. Odporúčania EHSV

4.1 Základné zásady koexistencie

4.1.1 Pravidlá koexistencie by sa mali riadiť zásadami preventívnych opatrení a zachovania prírodnej a kultivovanej

⁽¹⁾ Generálne riaditeľstvo pre poľnohospodárstvo. „Ekonomické dopady geneticky upravených poľnohospodárskych plodín na odvetvie poľnohospodárstva a potravinárstva“ (2000). <http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/gmo/fullrep/index.htm>

biologickej rozmanitosti, minimalizovania nákladov, maximalizovania ekonomických a sociálnych šancí, podpory regionálnej rozmanitosti a vlastnej hospodárskej zodpovednosti a princípom pôvodcu, mať dlhodobú platnosť, byť silné, blízke praxi a bez chýb.

4.1.2 Potrebné opatrenia musia prijímať a vznikajúce náklady musia niesť zásadne tí hospodárski účastníci, ktorí ich vyvolali uvedením GMO do obehu a ich zavedením. Tých, čo chcú vyrábať a konzumovať bez GMO, by mali zaťažovať čo najmenej a nesmú spôsobiť zvýšenie ich výrobných nákladov a cien. Tiež by ich nemali niesť daňoví poplatníci.

4.1.3 Opatrenia na zamedzenie vzniku a rozšírenia GMO by sa mali zásadne prijímať na tých stupňoch, na ktorých spôsobujú najnižšie výdavky a náklady a na ktorých majú optimálny účinok.

4.1.4 Tam, kde pestovanie GMO už nepripúšťa produkciu rastlín alebo príbuzných kultúr bez genetickej úpravy, alebo ju neúmerne sťažuje, sa musí zakázať.

4.2 Spracovanie vedeckých podkladov a zachádzanie so súčasným stavom vedy

4.2.1 Pokiaľ sú k dispozícii len neúplné vedecké podklady, alebo nie sú k dispozícii vôbec, musí sa pri vytváraní podmienok koexistencie použiť zásada prevencie s cieľom zamedziť nezvratným alebo len ťažko zvratným zmenám, ktorých dôsledky pre koexistenciu nie je možné dostatočne vyhodnotiť. Takáto prevencia by sa mala vzťahovať aj na ekonomické, sociálne a poľnohospodárske aspekty koexistencie.

4.2.2 Komisia je vyzvaná, aby založila súvislý, interdisciplinárny vedeckovýskumný program zameraný na prax, ktorý spojí rozsiahle vedomosti ohľadne koexistencie.

4.2.3 Stanovisko vedeckého výboru pre rastliny ⁽²⁾, na ktoré sa odvoláva Komisia v rokovaní o medzných hodnotách GMO v osive, je neuspokojivé. Neodpovedá na otázku, aké medzné hranice sú potrebné pri označovaní, aby sa dodržali ustanovenia Smernice 2001/18. Tiež dostatočne neodpovedá na to, aké znečistenie osiva povedie v praxi k znečisteniu úrody a finálneho produktu a aké to znečistenie bude. Komisia by preto mala vedeckému výboru EFSA znovu predložiť presné otázky.

⁽²⁾ Stanovisko vedeckého výboru pre rastliny týkajúce sa náhodného výskytu geneticky upraveného osiva v konvenčnom osive. http://europa.eu.int/comm/food/fs/sc/scp/out93_gmo_en.pdf

4.2.4 Okrem toho by európske orgány pre bezpečnosť potravín, Európska agentúra pre životné prostredie a spoločné výskumné pracoviská mali zhromažďovať vedecké a praktické výskumy predložené na národnej a regionálnej úrovni a prístupniť ich členským štátom.

4.2.5 Komisii sa odporúča, aby spolu s rôznymi európskymi regiónmi uskutočnila praktické skúšky koexistencie, a to vo veľkom meradle a za rôznych podmienok. Pritom by v praxi mali všetci zúčastnení preverovať a skúmať sorty kukurice, repky olejnej, zemiakov, repy a paradajok, ktoré neboli pestovaním geneticky zmenené, ale jednoznačne sa odlišujú od iných sort, ďalej zamedzenie kríženia, rôzne bezpečné vzdialenosti, čistenie strojov, oddeľovanie pri doprave, skladovanie a spracovanie, ako aj iné opatrenia pre koexistenciu.

4.3 Preventívne opatrenia a dodržiavanie najlepších existujúcich technológií v riadení rizika

4.3.1 Označovanie a dobré odborné praktické postupy musia byť zamerané na to, aby umožnili čo najpresnejšie sledovanie rozšírenia a účinkov GMO. Mali by ďalej umožňovať čo najúplnejšie vylúčenie GMO zo životného prostredia, z osiva a z výrobkov.

4.3.2 V žiadnom prípade by úlohy a ciele Smernice 2001/18 a Nariadenia 1830/2003 a 1829/2003 nemali byť zamedzené, alebo znemožnené stanovením najnižších hodnôt pri označovaní alebo ustanoveniami týkajúcimi sa dobrých odborných praktických postupov.

4.3.3 Musí sa preto zásadne vyžadovať, aby sa najlepšie existujúce technológie a praktické postupy používali v úprave pestovania, dopravy, spracovania a dovozu a vývozu GMO.

4.3.4 V tejto súvislosti sa musí brať ohľad na zvláštne požiadavky ochrany prírody a rozmanitosti európskych ekosystémov.

4.4 Získavanie a uchovávanie informácií potrebných pre identifikáciu a označovanie

4.4.1 Pri identifikácii GMO a ich označovaní v rôznych krokoch výroby sa musí zásadne vyžadovať, aby GMO boli čo najpresnejšie podchytené na začiatku výrobného reťazca a aby boli čo najúplnejšie odovzdané ďalšiemu článku reťazca.

4.4.2 Je nutné zásadne zabrániť strate informácií. Informácie už raz získané by sa mali nezávisle od prípadných stanovených medzných hodnôt dokumentovať a odovzdať ďalej.

4.4.3 Poskytovanie a overovanie platnosti postupov testov a referenčný materiál musia byť zaistené zo strany podnikov a inštitúcií, ktoré určité GMO (v rámci alebo mimo rámca Spoločenstva) dávajú do obehu, alebo uvoľňujú pre vedecké účely skúšok, a musia sa opierať o príslušný stav techniky a byť k dispozícii pre všetky zainteresované strany za čo najmenšie náklady.

4.4.4 Postupy odberu vzoriek sa musia najmä na začiatku výrobného reťazca zvoliť tak, aby zaručovali čo najväčšiu istotu a čo najviac údajov. Mali by sa preto zamerať na spoľahlivo zaručený stav techniky a nie napríklad na medzné hodnoty stanovené pre označovanie.

4.5 Záväzná, vhodná pre prax, kontrolovateľná a silná norma dobrých odborných postupov na všetkých stupňoch výroby sú rozhodujúcim predpokladom koexistencie

4.5.1 Musia sa stanoviť tak, aby dlhodobou dosahovali ciele koexistencie a preventívnych opatrení a aby ich bolo možné prispôsobiť ďalšiemu vývoju stavu vedy a techniky.

4.5.2 Aby sa zabránilo škodám na spoločnom trhu potravín a krmív, agrárnom poriadku v Spoločenstve a skreslení hospodárskej súťaže musia sa na vysokej úrovni v Spoločenstve harmonizovať, prípadne stanoviť pravidlá dobrých odborných praktických postupov s pružným zohľadnením rôznych podmienok pestovania a spracovania.

4.6 Predpisy pre označovanie a čistotu osiva sú rozhodujúce pre zaistenie koexistencie

4.6.1 Pri stanovení medzných hodnôt pre označovanie GMO v osive by sa preto malo zásadne usilovať o technicky a prakticky najvyššiu dosažiteľnú úroveň presnosti a transparentnosti. Zatiaľ čo je technicky spoľahlivá dokázateľná hranica vo vzorke 0,01 %, z praktického hľadiska zmyslupnej veľkosti a počtu skúmaných vzoriek vyplýva realistická úroveň 0,1 % vo vzťahu k celkovému objemu osiva.

4.6.2 Medzná hodnota pre označovanie GMO v geneticky nedomifikovanom osive sa musí stanoviť na praktických hraniciach dokázateľnosti.

4.6.3 V príslušných smerniciach o osive sa okrem toho musia stanoviť prísne predpisy o čistote (horné hranice) pre možnosť predaja geneticky nedomifikovaného osiva.

4.7 Ustanovenia o občianskoprávnej zodpovednosti musia kompletne pokrývať úpravu finančných škôd.

4.7.1 Schopnosť rozmnožovania GMO a skutočnosť, že ich nežiadúci výskyt môže spôsobiť finančné škody pre tých, ktorých sa to týka, vytvára nutnosť prispôbiť ustanovenia o občianskoprávnej zodpovednosti v členských štátoch, aby sa zabezpečilo pokrytie týchto škôd.

4.7.2 Ustanovenia o občianskoprávnej zodpovednosti by mali zaručovať, že príslušné subjekty, ktorých sa to týka, ručia len do tej miery, do akej sú schopní ručiť za účelom zabránenia možným škodám. Za dodržiavanie dobrých odborných praktických postupov a plnenie prípadných ďalších úloh týkajúcich sa uvádzania GMO do obehu by mali ručiť užívatelia GMO. Avšak za vznik škôd, ku ktorým dôjde napriek dodržiavaniu dobrých odborných praktických postupov, by mal ručiť ten, kto uvádza GMO do obehu. Za tým účelom je nutné v danom prípade príslušne prispôbiť právne predpisy Spoločenstva týkajúce sa zodpovednosti.

4.7.3 U finančných škôd, ktoré môžu vzniknúť z uvedenia GMO do obehu alebo z ich používania, sa musí zásadne doložiť krytie poistením alebo zrovnateľnou schopnosťou ručenia.

4.8 Celkové náklady koexistencie sa musia stanoviť, minimalizovať a rozdeliť podľa zásady pôvodcu.

4.8.1 Komisia bola vyzvaná, aby predložila komplexný a systematický odhad nákladov vyvolaných v rámci koexistencie, zmien trhových podmienok a dopadov na rôzne odvetvia a druhy podnikov v oblasti poľnohospodárstva a potravinárstva, najmä na malé a stredné podniky, tradičné poľnohospodárstvo, vrátane poľnohospodárov s vedľajšou pracovnou činnosťou v poľnohospodárstve, ďalej na tradičné potravinárske remeslo, biologické poľnohospodárstvo a potravinárstvo a na podniky pre výrobu osiva a rozmnožovanie. Mali by tiež zahŕňať najmä dopady na situáciu v zamestnanosti.

4.8.2 Okrem toho by mala Komisia vysvetliť, aké dopady majú nutné opatrenia týkajúce sa koexistencie a oddelenie výrobných prostriedkov a prúdov tovaru na dosiahnutie cieľov spoločnej poľnohospodárskej politiky a jej reforiem. Pritom sa musia vziať do úvahy predovšetkým dopady na podnikovú štruktúru, ako aj na miestne a regionálne programy pestovania, spracovania, pôvodu a zaistenia kvality a jej označovania.

4.8.3 Komisia sa okrem toho vyzýva, aby vysvetlila, ako sa uhradia a rozdelia dodatočné náklady na koexistenciu podľa zásady pôvodcu a aké opatrenia sú potrebné, aby sa spoľahlivo zamedzilo negatívnym dopadom na ceny geneticky nemodifikovaných potravín na jednotnom vnútornom trhu.

4.8.4 Pri stanovení primeranosti určitých opatrení je nutné prihliadnuť k dopadom na celý výrobný reťazec.

4.9 Odporúčania týkajúce sa právnej úpravy v Spoločenstve a národnej právnej úpravy

4.9.1 Na európskej úrovni je nutné upraviť nasledujúce aspekty koexistencie:

- Predpisy na označovanie výskytu GMO v geneticky nemodifikovanom osive;
- Predpisy ohľadne čistoty geneticky nemodifikovaného osiva so zreteľom na náhodný výskyt GMO v rámci existujúcich smerníc o osive;
- žiadúce ciele, výsledky, zákonné rámcové podmienky a minimálne normy dobrých odborných praktických postupov pri pestovaní GMO a financovanie dodatočných nákladov vyvolaných ich dodržiavaním a taktiež;
- občianskoprávna zodpovednosť tak užívateľov, ako aj tých, čo uvádzajú GMO do obehu, za škody, ku ktorým môže dôjsť v súvislosti s koexistenciou.

4.9.2 Na národnej a regionálnej úrovni je nutné upraviť nasledujúce aspekty koexistencie:

- špecifické opatrenia pre zamedzenie nežiadúceho kríženia a opeľovania GMO podľa príslušných regionálnych podmienok;
- regionálne ustanovenia o pestovaní určitých GMO podľa ekonomickej primeranosti a vzťahu nákladov k dosiahnutým výsledkom pestovania a potrebných zamedzujúcich opatrení; môžu zahŕňať tiež zákaz pestovania určitých GMO;
- opatrenia na ochranu chránených krajinných oblastí podľa Smernice 92/43 (¹) o faune – flóre – prirodzenom prostredí a Smernice 79/409 (²) o ochrane vtákov a iných ekologicky citlivých oblastí, ako aj;
- opatrenia na ochranu regionálnych ekonomických a kultúrnych záujmov.

(¹) Smernica Rady 92/43/EHS zo dňa 21. mája 1992 o zachovaní prirodzeného životného priestoru, ako aj zvierat žijúcich a rastlín rastúcich vo voľnej prírode, Úradný vestník č. L 206 zo dňa 22. 7. 1992, str. 0007 – 0050

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEX-numdoc&lg=DE&numdoc=31979L0409&model=guichetiL

(²) Smernica Rady 79/409/EHS zo dňa 2. apríla 1979 o zachovaní druhov vtákov žijúcich vo voľnej prírode, Úradný vestník č. L 103 zo dňa 25. 4. 1979, str. 0001 - 0018

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEX-numdoc&lg=DE&numdoc=31979L0409&model=guichetiLL_206

5. Praktické a aktuálne aspekty koexistencie

5.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor prizval odborníkov zo všetkých stupňov príslušného výrobného reťazca na konzultáciu a vypočítanie, aby si vytvoril konkrétny obraz o súčasnej situácii a jej predpokladanom vývoji. Viedlo to okrem iného k nasledujúcim výsledkom:

5.2 Testy a spätné vystopovanie GMO v priebehu celého výrobného procesu spôsobia v každom prípade značné dodatočné náklady. Jednoduché testy, skúšky kvality, stoja v súčasnosti medzi 100 a 150 € eur, zatiaľ čo sa cena diferencovaných a kvantifikujúcich testov pohybuje medzi 250 a 400 € eur. Pri nich sa vo vzorke testuje výskyt zakaždým len jednej konkrétnej génovej sekvencie. Súčasne s počtom vyskytujúcich sa rôznych možných GMO zároveň zodpovedajúco narastajú aj náklady na testovanie.

5.3 Prvý prípad, pri ktorom nejaký GMO musel byť stiahnutý z obehu na základe pochybností o jeho zdravotnej bezúhonnosti (odroda kukurice „Starlink“ v USA), spôsobil doteraz škody presahujúce jednu miliardu amerických dolárov. Napriek tomu sa po viac než dvoch rokoch od spustenia opatrení na stiahnutie z trhu ešte nepodarilo úplne stiahnuť GMO z obehu.

5.4 Tak výška ako aj rozdelenie nákladov na testy a spätné vystopovanie závisia do značnej miery od toho, či je genetická čistota (nekontaminovanosť) určitých produktov všeobecne akceptovanou a dodržiavanou normou na trhu, od ktorej sa odkláňa len v ojedinelých prípadoch, alebo či musí byť dôkaz o genetickej čistote poskytnutý výrobcami, spracovateľmi a obchodníkmi v každom jednotlivom prípade.

5.5 Po uvedení jedného GMO na trh je už v zásade nemožné garantovať absolútnu neprítomnosť tohto GMO v iných odrodách. Je však možné udržiavať náhodnú a technicky nevyhnutnú kontamináciu príslušným GMO pod prahom v praxi spoľahlivo realizovateľnej hranice dokázateľnosti 0,1 %.

5.6 Ochrana genetickej čistoty osiva pred nezámerným zmiešaním s osivom GMO stavia výrobu osiva pred značnú dodatočnú výzvu. Čím je stanovená medzná hodnota nižšia, tým vyššie sú náklady na prevenciu a kontrolu pri produkcii a rozmnožovaní osiva.

5.7 Garantovanie genetickej nekontaminovanosti osiva v závislosti od spôsobu rozmnožovania príslušného rastlinného druhu bude možné len pri zachovaní značných priestorových vzdialeností pri pestovaní a úplného oddelenia v následných procesoch úpravy, balenia a distribúcie. Normy ISO a protokoly

HACCP, ktoré sa čiastočne nachádzajú ešte len vo fáze vývoja, musia byť pritom rovnako rešpektované ako externé kontroly.

5.8 To, že je udržanie záruk nekontaminovanosti na preukázateľnej hranici 0,1 % potrebné aj v USA, kde sa pestuje veľké množstvo GMO, a to aj podnikmi, ktoré upravujú v tých istých zariadeniach aj osivo bez GMO, bolo pôsobivo dokázané jedným vedúcim medzinárodným producentom osiva.

5.9 V súčasnosti neexistujú ani v rámci EÚ ani na medzinárodnej scéne záväzné medzné hodnoty a normy pre genetickú kontamináciu pri výrobe osiva. Kontrola osiva je v súčasnosti v členských štátoch EÚ upravovaná rôzne. Rozdiely sú pritom aj v zaobchádzaní orgánov s kontamináciou (akceptovanie hodnôt medzi menej než 0,1 a 0,5 %).

5.10 Zatiaľ čo sa výrobcovia osiva otvorene zdráhajú zaručiť úplnú neprítomnosť GMO vo svojich produktoch, podarilo sa v Taliansku priamymi rokovaniami medzi talianskym roľníckym zväzom Coldiretti a vedúcimi producentmi osiva dohodnúť na adekvátnych zárukách, kontrolovaných treťou stranou. V Rakúsku je od roku 2002 nariadením zakázané uvedenie každého produktu na trh, ktorý obsahuje GMO (pri dodatočných vzorkách nad 0,1 %). Napriek intenzívnej kontrole neboli odvtedy zistené žiadne porušenia tohto nariadenia.

5.11 Dodatočné náklady na produkciu a rozmnožovanie osiva sa podľa údajov priemyslu pohybujú medzi 10 a 50 percentami.

5.12 Pri rozmnožovaní osiva bez génovej technológie treba v prípade komerčného použitia GMO vyhradiť v regióne veľkoplošne chránené pestovateľské oblasti, ako je tomu už teraz v rôznych krajinách pre mnohé odrody. Osobitne veľké vzdialenosti sa vyžadujú predovšetkým v prípade repky.

5.13 Všetci zúčastnení na trhu s výnimkou výrobcov osiva vidia v dodržiavaní prísnych noriem na genetickú nekontaminovanosť osiva (označenie na medznej preukázateľnej hodnote 0,1 %) rozhodujúci predpoklad pre budúce zaručenie geneticky nemodifikovaných produktov.

5.14 Garantovanie neprítomnosti GMO nad 0,1 %, ako to požadujú výrobcovia potravín, škrobu a krmiva pre domáce zvieratá, spôsobuje už teraz pri výkupe a spracovaní kukurice dodatočné náklady vo výške okolo 3 eur na tonu. Tieto náklady by sa pri veľkoplošnom nasadení GMO v poľnohospodárstve citeľne zvýšili. Okrem toho vzniká riziko nákladov vo výške 150.000 až 7,5 miliónov eur v závislosti od rozsahu v prípade nezabránej kontaminácie presahujúcej garantovanú toleranciu.

5.15 Paralelný výkup surovín obsahujúcich a neobsahujúcich GMO na tom istom mieste sa zdá byť nerealizovateľný. Je potrebné úplne oddeliť výkup, skladovanie, sušenie a dopravu.

5.16 Podniky a družstvá zaoberajúce sa výkupom už teraz zaisťujú genetickú čistotu svojich produktov prostredníctvom zmluvných dohôd s poľnohospodármi, ktorí ich zásobujú. Pritom sa vypracuje o.i. zoznam priznaných použitých akceptovaných a testovaných odrôd osiva a stanoví sa kompletný systém monitorovania od výsadby až po dodávku a vstupnú kontrolu.

5.17 Z hľadiska výkupných družstiev sú systémy, ktoré zaručujú neprítomnosť GMO pod medznými hodnotami akceptovanými ich zákazníkmi, možné len pri regionálnom oddelení pestovania geneticky modifikovaných organizmov od pestovania organizmov bez genetickej modifikácie. Náklady na takéto usporiadanie oševných plôch sa odhadujú na 150 až 250 eur na hektár. Dodatočné náklady na oddelenú dopravu a skladovanie sa odhadujú na 10 až 20 eur na tonu.

5.18 Zodpovedajúce IP (Identity preservation) a systémy na zaistenie kvality existujú aj u spracovateľov, ako napríklad v mlynoch. Ich zákazníci očakávajú v súčasnosti záruky čistoty medzi 0,1 a maximálne 0,5 %. Sústavne sa tu vykonávajú štandardné testy PCR a dodatočné testy všetkých dodávok. Okrem toho sa vykonáva audit u dodávateľov, od ktorých sa vo všeobecnosti požaduje dôkaz o tom, že vykupujú a spracúvajú výlučne tovar neobsahujúci GMO. Pri doprave sa podľa možnosti vyhýba kritickým bodom možného zmiešania a kontaminácie, ako napr. špedičným a prístavným sklodom, v ktorých sa prekladá aj tovar s obsahom GMO.

5.19 Náklady na zachovanie čistoty sa na strane mlynov v prípade kukurice odhadujú v súčasnosti na dodatočné 2,50 eur, ktoré sa pripočítavajú navyše k príplatkom požadovaným od dodávateľov (pozri vyššie). Keďže sa tieto náklady dajú rozložiť len na tú časť tovaru, pre ktorú je požadovaná príslušná záruka, ale vznikajú pritom pri spracovaní celého objemu, sú pre konečné produkty bez obsahu GMO podstatne vyššie (kukurličná múka predstavuje napr. len 50 % spracovaného tovaru, t.j. dodatočné náklady (2,50 eur plus 3,00 euro = 5,50 eur) sa tu prejavujú vo výške 11 eur na tonu kukurličnej múky). Riziká v prípade nezabránenej kontaminácie a dodávky tovaru zákazníkovi nad hranicou garantovanej čistoty môžu v závislosti od objemu a ďalšieho spracovania týchto surovín dosahovať hodnoty desiatok miliónov. Poistenie takéhoto rizika nie je v súčasnosti možné.

5.20 Opatrná nákupná politika spracovateľov má za následok, že sú prípadne z vykúpania vylúčené celé oblasti,

v ktorých kvôli pestovaniu GMO existuje zvýšené riziko kontaminácie, bez ohľadu na skutočnú kontamináciu jednotlivých častí tohto regiónu. V jednej nemeckej spolkovej krajine už len samotné skúšobné pestovanie genetickej modifikovanej pšenice viedlo k tomu, že najväčší nemecký mlynársky koncern už neodoberá z tejto oblasti žiadnu pšenicu.

5.21 Politika väčšiny veľkých maloobchodných spoločností a výrobcov značkového tovaru v EÚ v zásade garantovať vo svojich produktoch neprítomnosť GMO, viedla v uplynulých rokoch k vzniku rozsiahlych systémov na zabezpečenie kvality, do ktorých jednotlivé podniky ročne investujú desiatky miliónov eur. Tieto systémy pozostávajú jednak z kompletného systému dokumentácie a auditu pre dodávateľov, ako aj z pravidelných náhodných testov ponúkaných produktov. Tieto dodatočné náklady sa doposiaľ spravidla neprenášali ďalej na zákazníka. Systematická kvantifikácia vzhľadom na jednotlivé produkty a skupiny produktov doteraz nebola vykonaná.

5.22 Z hľadiska regiónov sú predpoklady pre koexistenciu medzi výsadbami obsahujúcimi a neobsahujúcimi GMO veľmi rozdielne. Obzvlášť v regiónoch s maloplošným poľnohospodárstvom sa paralelné pestovanie v rámci jedného regiónu zdá byť nerealizovateľné. Podľa pestovateľských katastrof sa napríklad v Toskánsku javí 90 % poľnohospodárskych oševných plôch ako nevhodných pre koexistenciu. To platí aj pre mnohé ďalšie regióny Európy. Treba tu pritom zohľadniť skutočnosť, že technicky náročné opatrenia na oddelenie, kontrolu a plánovanie pestovania budú pravidelne presahovať možnosti práve malých poľnohospodárov a poľnohospodárov s vedľajšou zárobkovou činnosťou. Rovnako to platí pre remeselnícke regionálne spracovanie poľnohospodárskych produktov.

5.23 Regionálne značky kvality a garancie pôvodu, ktoré zohrávajú čoraz dôležitejšiu úlohu pri uvádzaní drahších produktov vysokej kvality na trh, sa doteraz v zásade vyhýbali používaniu GMO. Použitie GMO by malo v príslušných regiónoch pôvodu závažné negatívne následky tak pre skutočné výrobné náklady ako aj pre imidž týchto produktov. To je jedným z dôvodov, prečo sa mnohé európske regióny medzičasom vyhlásili za zóny bez genetickej technológie, hoci sú právne základy v tejto záležitosti doposiaľ sporné a vyžadujú si právne vyjasnenie prostredníctvom európskej a vnútroštátnej legislatívy. To, že jednotliví poľnohospodári môžu pestovaním GMO, ktoré im garantuje európske právo, spôsobiť výrazné dodatočné náklady a riziká veľkému počtu svojich susedov a podnikov v regióne, sa javí ako mimoriadne znepokojujúce a škodlivé pre sociálnu stabilitu.

5.24 Tak regionálne orgány ako aj poľnohospodárske zväzy obzvlášť znepokojuje možnosť, že sa budúce odrody GMO na rozdiel od súčasných, budú musieť aj zo zdravotných dôvodov (napríklad takzvané farmaceutické odrody) hermeticky oddeliť od výroby potravín a krmiva, čo už medzičasom viedlo v USA k mnohým dodatočným problémom a zneisteniam.

5.25 V niektorých členských štátoch EÚ existuje schválená legislatíva upravujúca koexistenciu, alebo je tento legislatívny proces takmer ukončený. Už teraz sa dajú v týchto krajinách vypozerovať veľmi rozdielne legislatívne a procedurálne systémy. Tieto rozdiely sa nedajú vysvetliť regionálnymi zvlášť-

nostami. Už teraz možno predvídať potrebu harmonizácie na zaistenie koexistencie.

5.26 Koexistencia spôsobov pestovania plodín s obsahom a bez obsahu GMO a možnosť garantovať výživu neobsahujúcu geneticky modifikované organizmy je v EÚ deklarovanou politickou vôľou. Ak sa ukáže, že sa tento cieľ nedá dosiahnuť prostredníctvom doterajšej legislatívy, treba v záujme spotrebiteľov, poľnohospodárov a ostatných zainteresovaných hospodárskych aktérov bezodkladne upraviť príslušné nariadenia a smernice.

Brusel 16. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

PRÍLOHA

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Nasledujúce pozmeňovacie návrhy boli zamietnuté, ale požadované najmenej štvrtinou hlasujúcich členov.

Bod 3.5.10

Vymazať.

Zdôvodnenie

Vzhľadom na to, že sa pri stanovovaní medzných hodnôt pre východiskový materiál berie do úvahy rozšírenie na susediace plochy, a že sa v predpisoch pre koexistenciu ráta s nezámernou kontamináciou, je obava vyjadrená v tomto bode neopodstatnená.

Výsledok hlasovania

Za: 25

Proti: 55

Zdržali sa: 10

Bod 4.2.1

Vymazať.

Zdôvodnenie

Pri udelení povolenia pre uvedenie GMO na trh sa zohľadňujú všetky aspekty, ktoré môžu ohrozovať zdravie človeka a zvierat a môžu mať negatívne dopady na životné prostredie. Nie je tu žiadny dôvod odvolávať sa na zásadu prevencie. Nie je ani možné ani realistické zaručiť stopercentnú bezpečnosť.

Výsledok hlasovania

Za: 22

Proti: 60

Zdržali sa: 5
